Nytt fra Helsedirektoratet

v/ seniorrådgiver/ advokat Vårin Hellevik,
avdeling helserett og bioteknologi,
Helsedirektoratet

- Nasjonale faglige råd om forebygging og riktig bruk av tvang i psykisk helsevern for voksne lanseres i 2021
  - Kommer til ekstern høring ved årsskiftet 2020/2021

- Revisjon av kapittelet Behandling med legemidler i Nasjonal faglig retningslinje for utredning, behandling og oppfølging av personer med psykoselidelser (IS-1957)

- Ny handlingsplan for forebygging av selvmord (2020 – 2025)

12 nasjonale faglige råd

- Ledelse
- Personalets kunnskap og kompetanse i møte med pasienten
- Fysiske lokaler og omgivelser
- Forebygging av tvangsinnleggelser (systemnivå)
- Tilrettelegging av mottak ved innleggelse
- Alternativer til bruk av tvangsmidler og skjerming
- Individuelt tilpasset skjermingsplan
- Ettersamtaler
- Ledelsens gjennomgang med personalet om bruk av tvangsmidler og skjerming
- Kriseplan
- Evaluering av tvangsinnleggelser

Behandling av psykose med legemidler - revisjon

- Grundig gjennomgang av forskningsbasert kunnskap pågår. Skal gi oppdatert kunnskap om virkning og bivirkning.
  - Ekstern ressursgruppe bistår.
- Folkehelseinstituttet gjennomfører en kunnskapsoppsummering med problemstillingen «ulikhet i effekt av antipsykotika gitt med og uten tvang?»
- Arbeidsgruppe etableres, første møte i januar 2021
- Planlagt ekstern høring senhøsten 2021

Regjeringens handlingsplan for forebygging av selvmord (2020 – 2025), ble lagt frem i september i år

Seks mål:

1. Systematikk og helhet i det selvmordsforebyggende arbeidet
2. Trygg kommunikasjon om selvmord
3. Begrenset tilgang til metode for selvmord
4. **God hjelp og gode behandlingsforløp for mennesker i selvmordsrisiko**
5. Umiddelbar og langvarig oppfølging av etterlatte etter selvmord
6. Bedre forekomsttall, økt forskning, kunnskap og kompetanse om selvmordsforebygging

Den Europeiske Menneskerettsdomstolen (EMD)

- Dom av 15.9.2020 Case of Aggerholm v. Denmark,
- EMD fant enstemmig at Danmark hadde brutt forbudet mot umenneskelig eller nedverdigende behandling i den Europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK). Saken gjaldt mann som hadde vært i en belteseng i nesten 23 timer. Dette var den lengste perioden med slik immobilisering som noensinne har vært behandlet i EMD.
- EMD og danske domstoler var enig i at bruk av belteseng av det eneste tilgjengelige middelet for å forhindre øyeblikkelig eller overhengende skade på ansatte og pasienter på sykehuset.
- EMD fastslo, i motsetning til danske domstoler, at varigheten av beltesengbruken ikke kunne forsvares.

Høyesterettsdom (HR-2020-1167-A),

- Dom fra Høyesterett som gjaldt en pasient med spiseforstyrrelse,
- At vilkåret om alvorlig sinnslidelse, forverringsvilkåret og farevilkåret i tvungent psykisk helsevernloven § 3-3 var oppfylt, var ikke bestridt.
- Høyesterett kom også til at unntaket i § 3-3 nr. 4 andre punktum fra vilkåret om manglende samtykkekompetanse var oppfylt.
- **Det ble lagt til grunn at unntaket ikke er begrenset til å gjelde fare for selvmord, men at det også omfatter tilfeller der det foreligger en nærliggende og alvorlig fare for pasientens liv uten at dette er knyttet til selvmordsfare.** Vilkåret i nr. 4 ble da ansett for oppfylt.
- Ved helhetsvurderingen etter § 3-3 nr. 7 fremsto fortsatt tvungent psykisk helsevern som den klart beste løsningen.
- Begjæringen om opphør ble ikke tatt til følge

Endringer psykisk helsevernloven kap. 5 trådte i kraft 1. oktober 2020

Prop. 154 L (2016-2017) **Endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (skyldevne, samfunnsvern og sakkyndighet)**

Innstilling fra Justiskomiteen

I lov 2. juli 1999 nr. 62 om etablering og gjennomføring av psykisk helsevern gjøres følgende endringer:

§ 5-3 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Dersom den domfelte er dømt etter Almindelig borgerlig Straffelov 22. mai 1902 nr. 10 § 39 nr. 1 eller 2 eller straffeloven § 62 første ledd, skal det legges særlig vekt på behovet for samfunnsbeskyttelse.

§ 5-3 nytt tredje ledd skal lyde:

Dersom særlige hensyn tilsier det, skal faglig ansvarlig konsultere påtalemyndigheten før domfelte overføres mellom ulike sikkerhetsnivåer innen samme institusjon eller får permisjon.

§ 5-4 første ledd annet punktum skal lyde:

Kontrollkommisjonen prøver om vedtaket fremstår som urimelig ut fra hensynet til den domfelte, andres liv, helse og frihet, plasseringsalternativene og forholdene ellers.

§§ 5-6, 5-7 og 5-8 oppheves.

Fortolkninger av psykisk helsevernloven

- Fortolkning av 20.4.2020 **om kontrollkommisjonens vurdering av farevilkåret i psykisk helsevernloven § 3-3**
- Spm. ved om det er lovlig, evt. god praksis, at kontrollkommisjonen ikke tar stilling til farevilkåret dersom behandlingsvilkåret og kravet til manglende samtykkekompetanse er oppfylt, jf. psykisk helsevernloven § 3-3.
- I lovens § 6-4 femte ledd fremgår det at "kontrollkommisjonen skal prøve alle sider av saken".
- Dersom de andre vilkårene, herunder behandlingsvilkåret og manglende samtykkekompetanse, er oppfylt, er det ikke "nødvendig" for vurderingen av vedtakets gyldighet at kontrollkommisjonen tar stilling til farevilkåret. Det samme gjelder ved rettslig prøving: Domstolene vil ofte bare ta stilling til ett av tilleggsvilkårene, da det er tilstrekkelig for at gyldig tvangsvedtak foreligger.

Personvernombud mm

I brev av 17.9.2020 gir Helsedirektoratet informasjon til kontrollkommisjonene om hva krav i personopplysningsloven innebærer for kommisjonene

Vi utreder nå plassering av personvernombud for kontrollkommisjonene.

Flere spørsmål siste tiden knyttet til:

- Hvor er det sikkert å lagre KK dokumenter
- Hva er sikker nok epost-løsning for personsensitiv dokumenter (eks. klagesaksvedtak til pasient og faglig ansvarlig)
- Kan KK sende dokumentene for lagring hos Fylkesmann/ Riksarkiv på minnepinne?

Siste tvangstall fra NPR

Økning i antall tvangsinnleggelser etter lovendringene i 2017

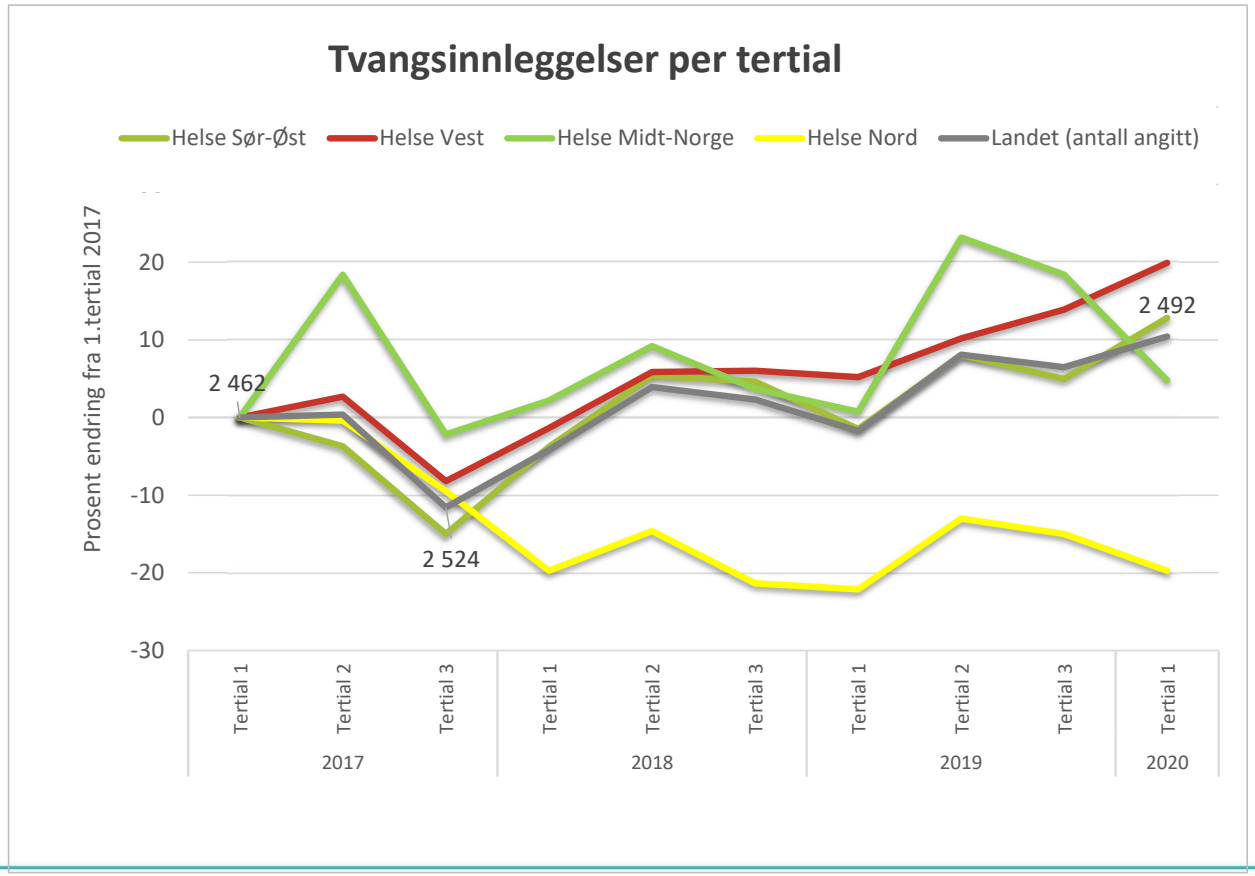

Kilde: Nasjonale kvalitetsindikatorer

Geografiske forskjeller i tvangsinnleggelser

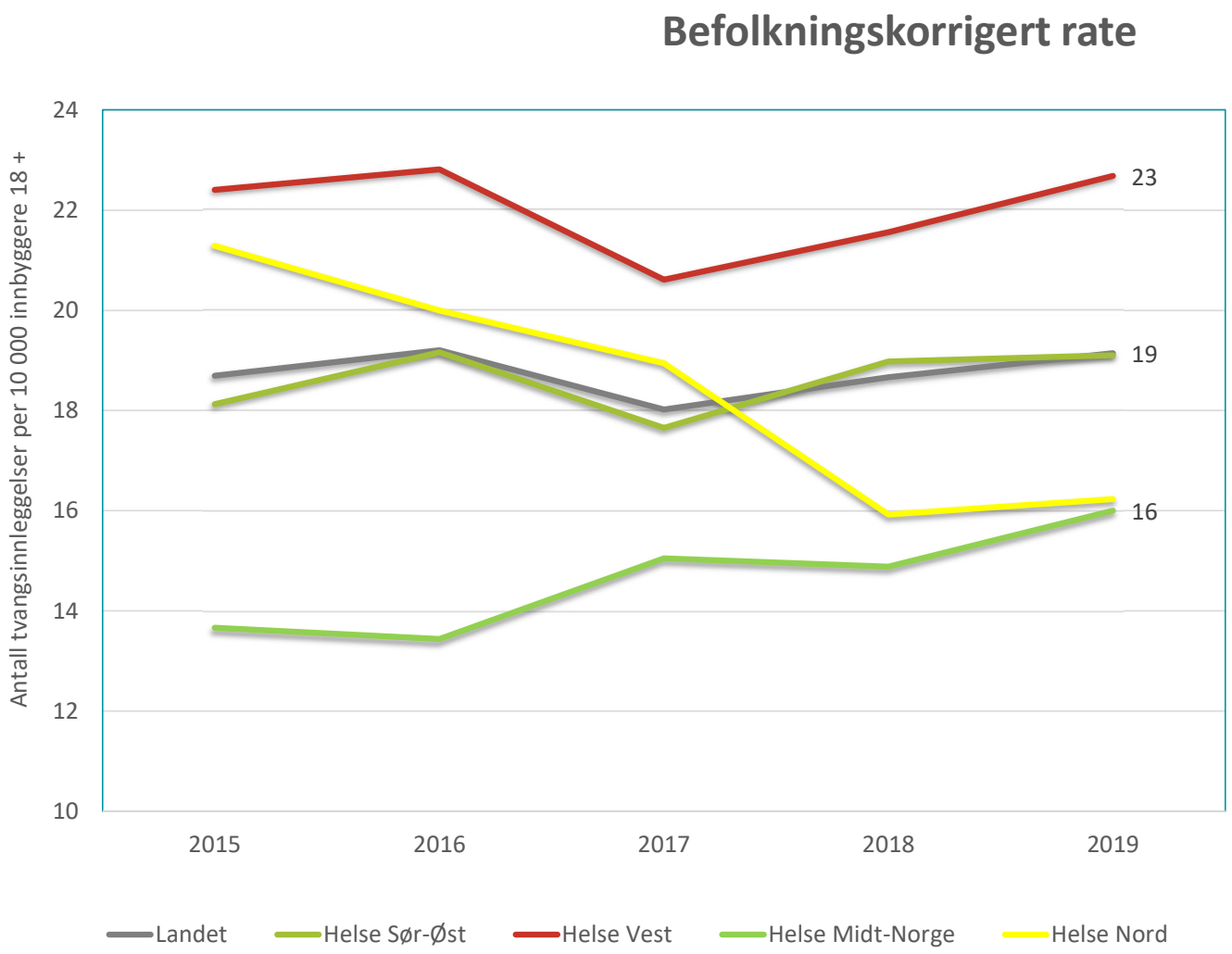

Kilde: Nasjonale kvalitetsindikatorer

Flere pasienter under vedtak om bruk av tvangsmidler

Økningen gjelder bruk av isolasjon og kortvarig fastholding

Veksten fortsetter inn i 2020

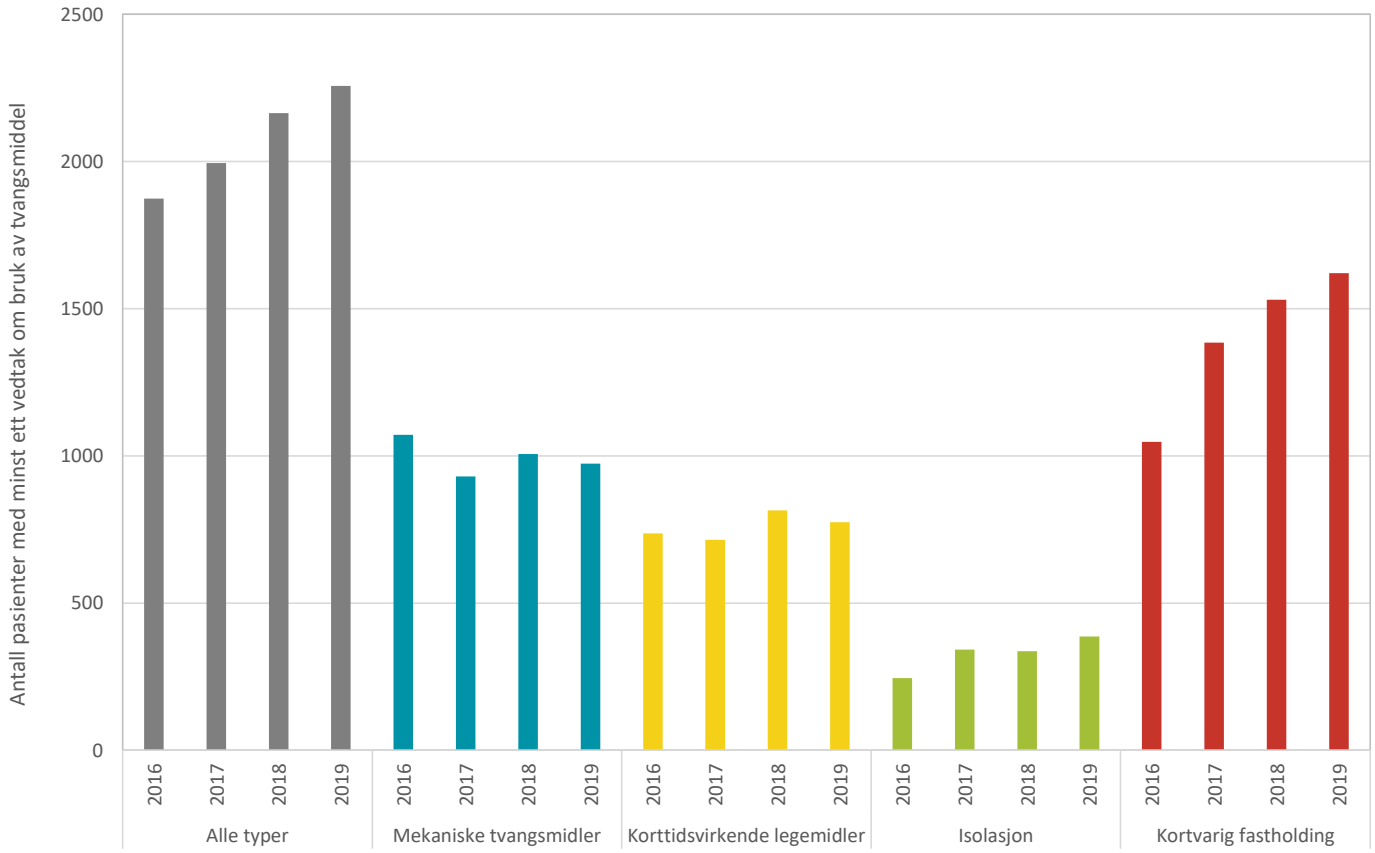

Kilde: Nasjonale kvalitetsindikatorer

Geografiske forskjeller i bruk av tvangsmidler

Pasientrate i perioden 2016 – 2019, samlet for alle typer tvangsmidler

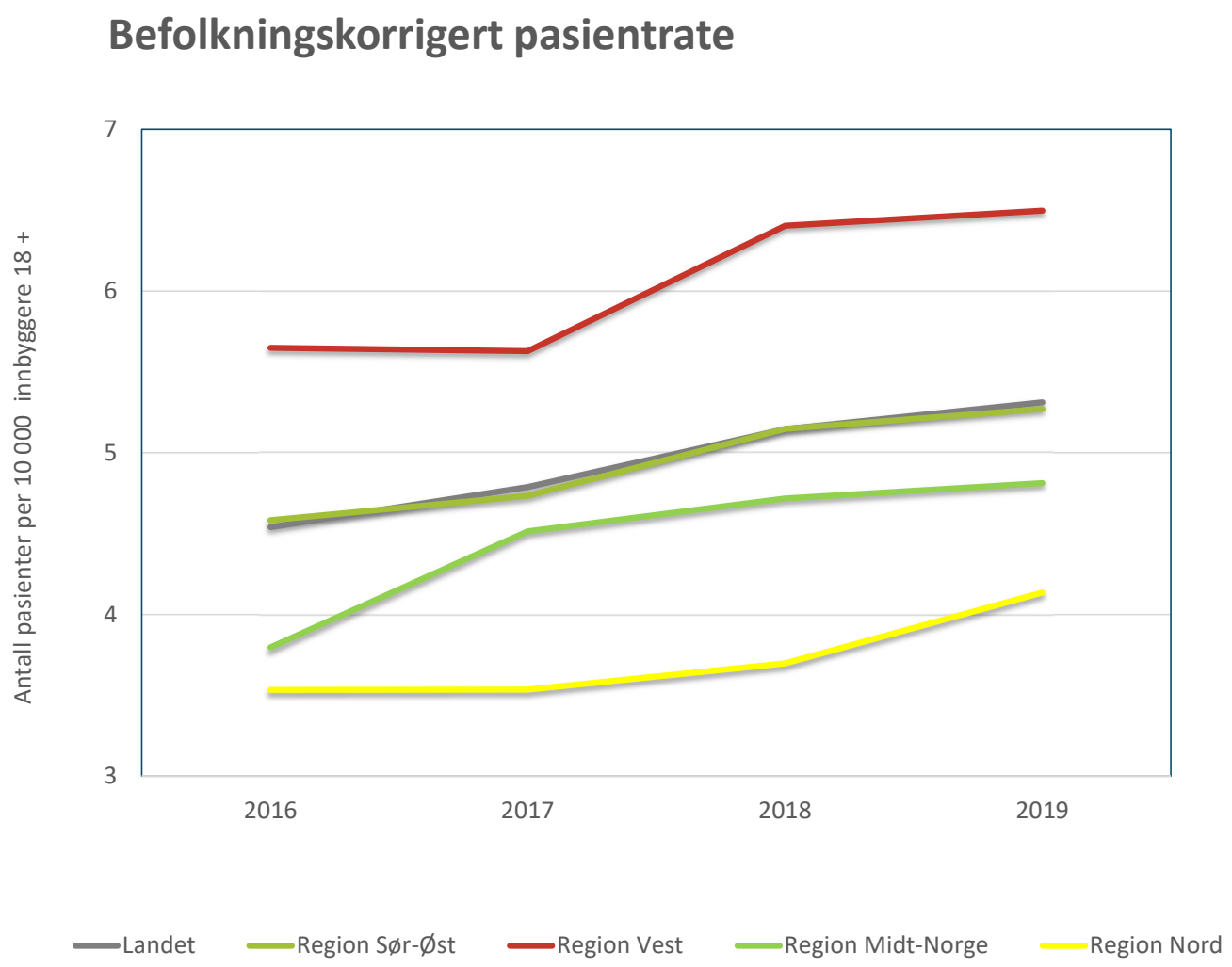

Kilde: Nasjonale kvalitetsindikatorer

Kontroll av tvangsbruk 2019

Tall fra kontrollkommisjonenes årsrapporter

Helsedirektoratet

Utvikling i rapporterte dokumentkontroller ved vedtak om etablering av tvungen observasjon og tvungent psykisk helsevern. For årene 2013 til 2019

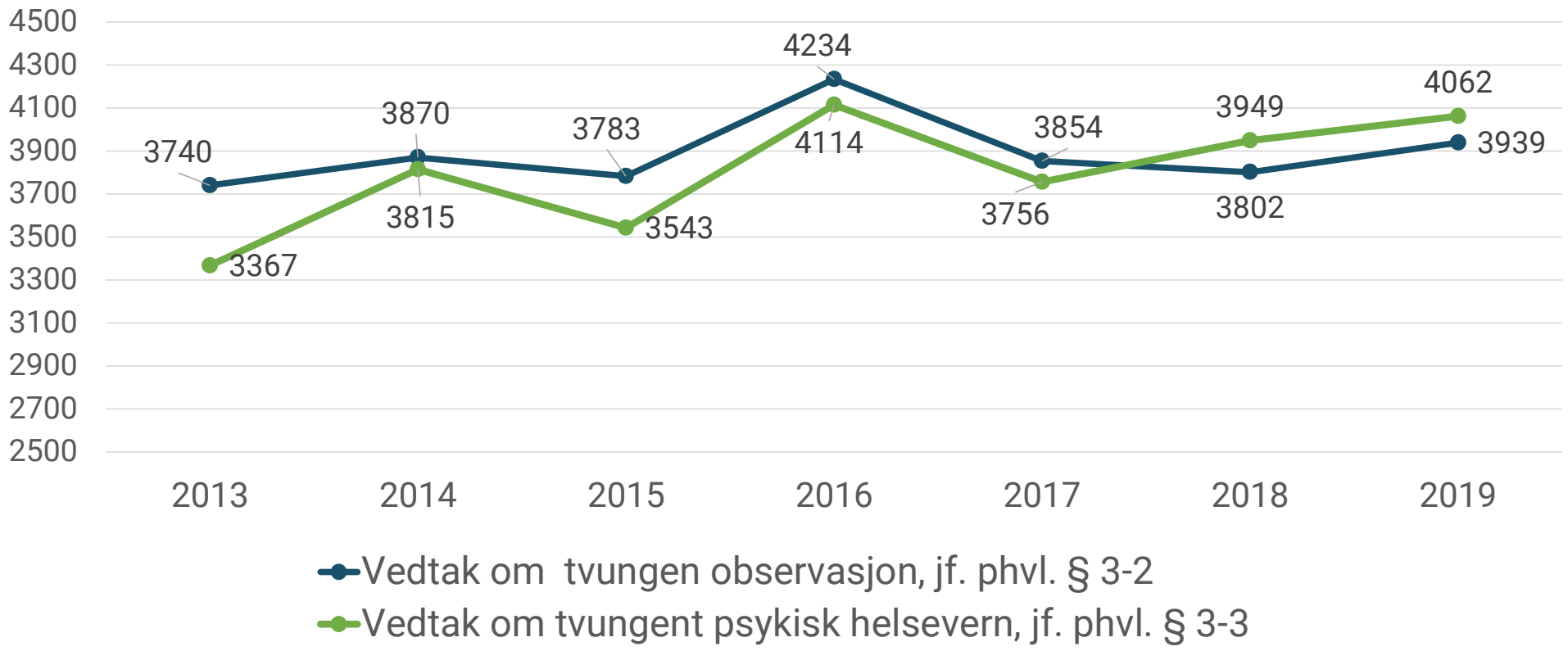

Antall tremånederskontroller i perioden 2013 til 2019.

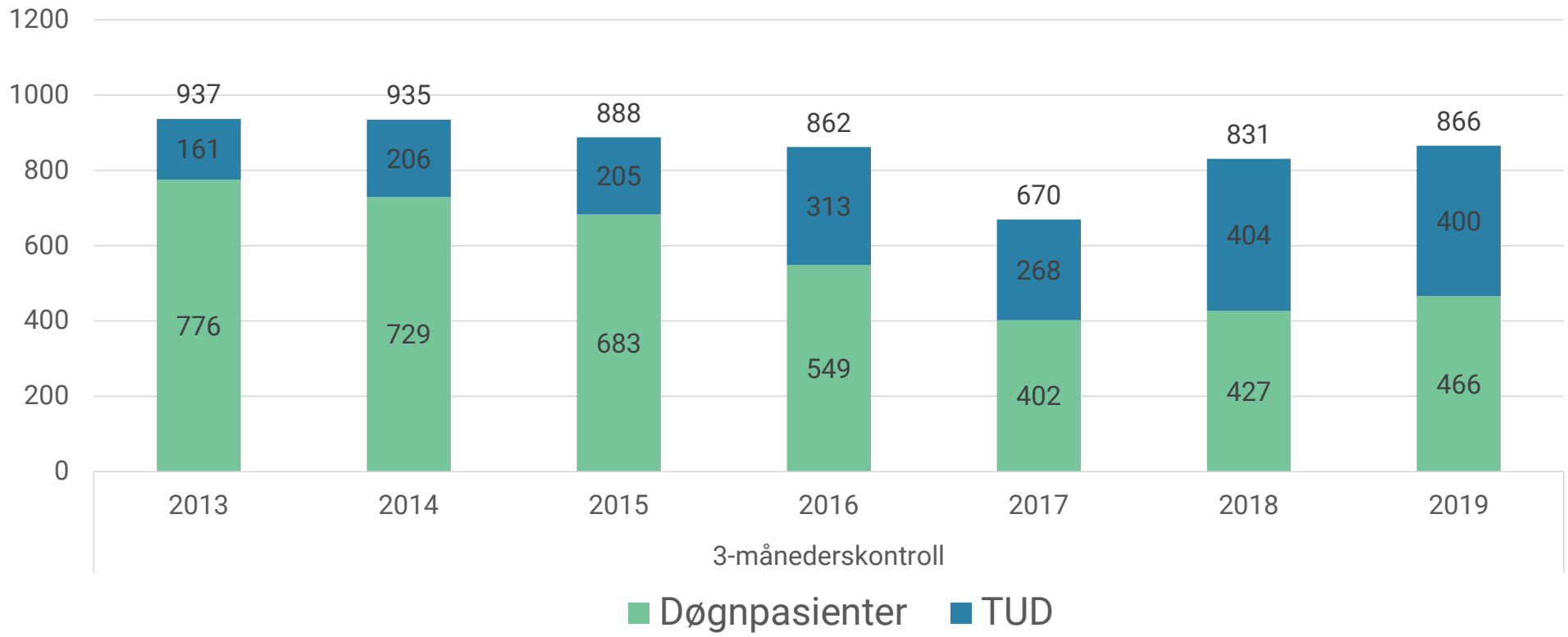

Behandling av saker om forlengelse av tvungent vern ut over 12 måneder. Antall kontroller 2013 til 2019.

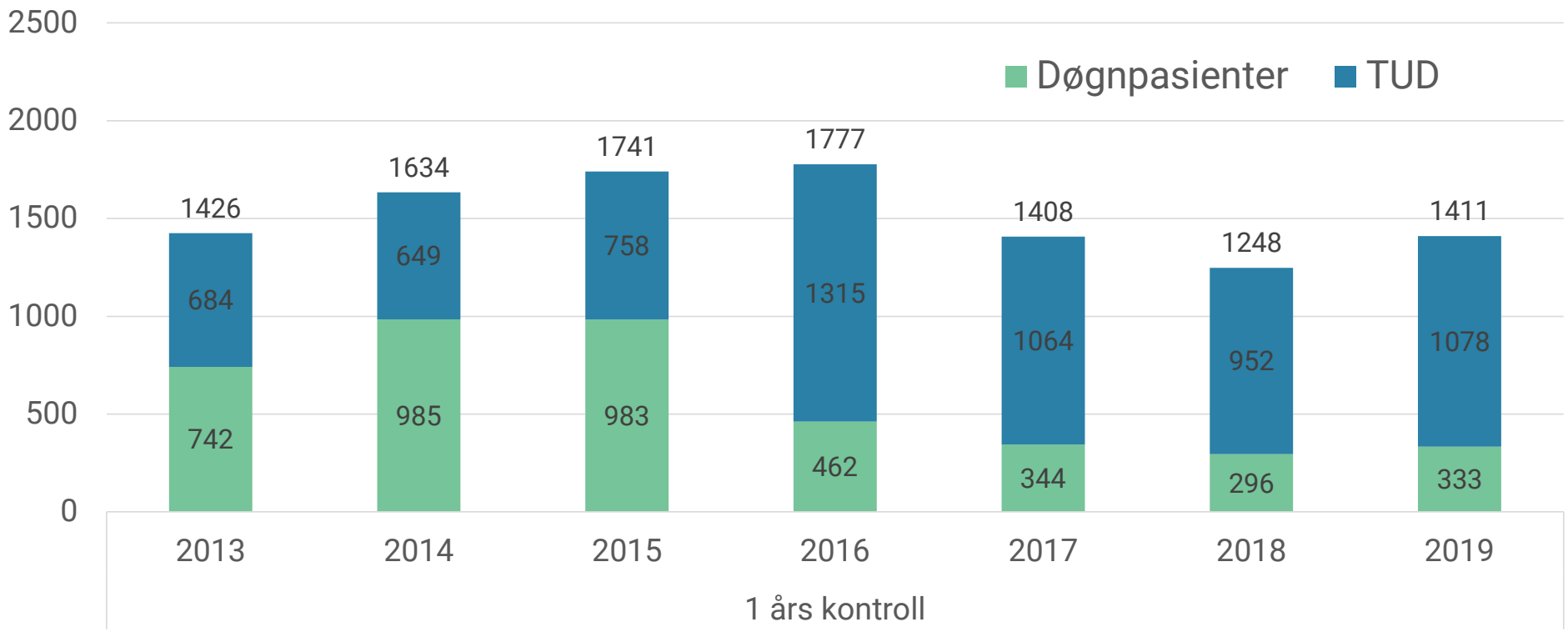

Klager på vedtak om tvungent psykisk helsevern 2013-2019.

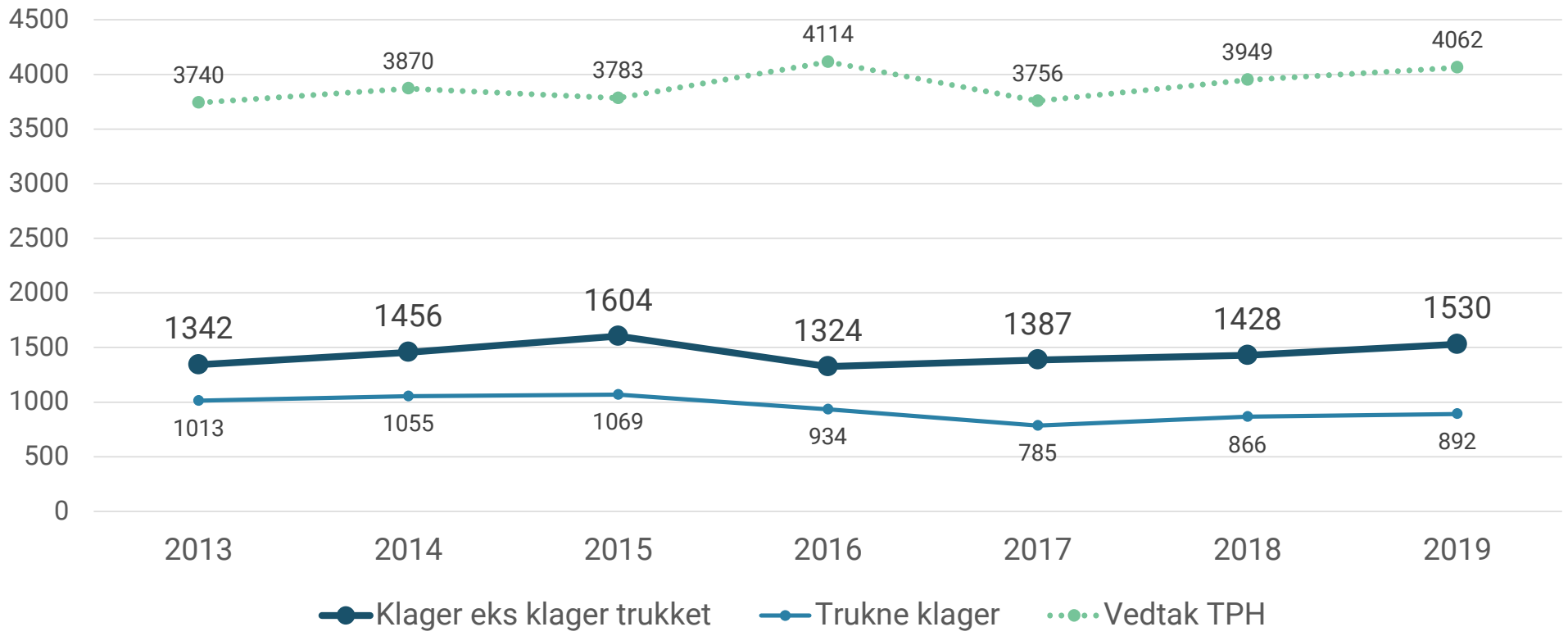

Utvikling i andel klager på vedtak om etablering av tvungent psykisk helsevern som gis medhold, antall klager i prosent av vedtak TPH og andel av fremsatte klager som trekkes før behandling. 2013- 2019.

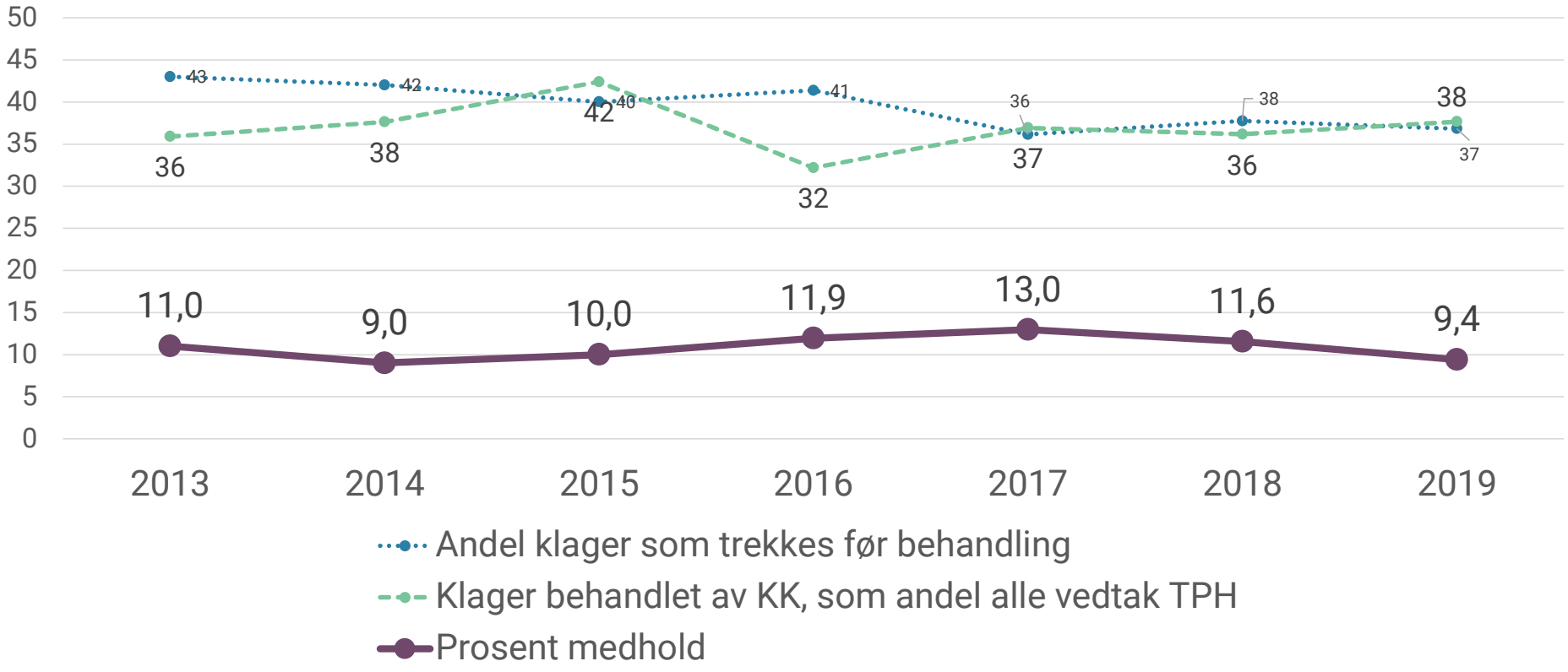

Antall søksmål i saker om tvungent psykisk helsevern

- 2020: 331 saker (pr. 13.11.20)
- 2019: 306 saker
- 2018: 260 saker
- 2017: 245 saker
- 2016: 256 saker
- 2015: 226 saker
- 2014: 237 Saker
- 2013: 221 saker
- 2012: 187 saker
- 2011: 184 saker
- 2010: 197 saker
- 2009: 175 saker

Fylkesmennenes behandling av klager over tvangsbehandling i 2017-2019, fordelt etter hvilket fylke behandlingen finner sted. (landet, 2017:1108, 2018:1202, 2019:1303)

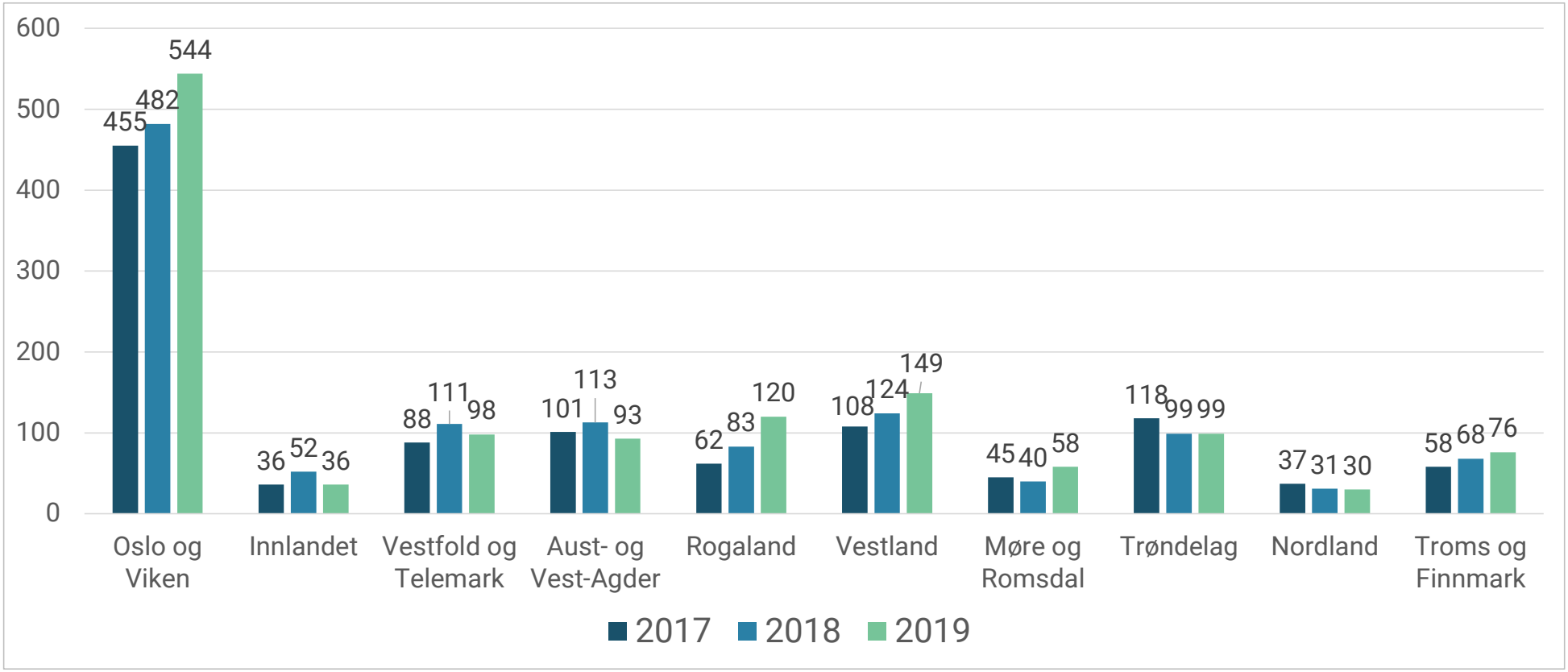
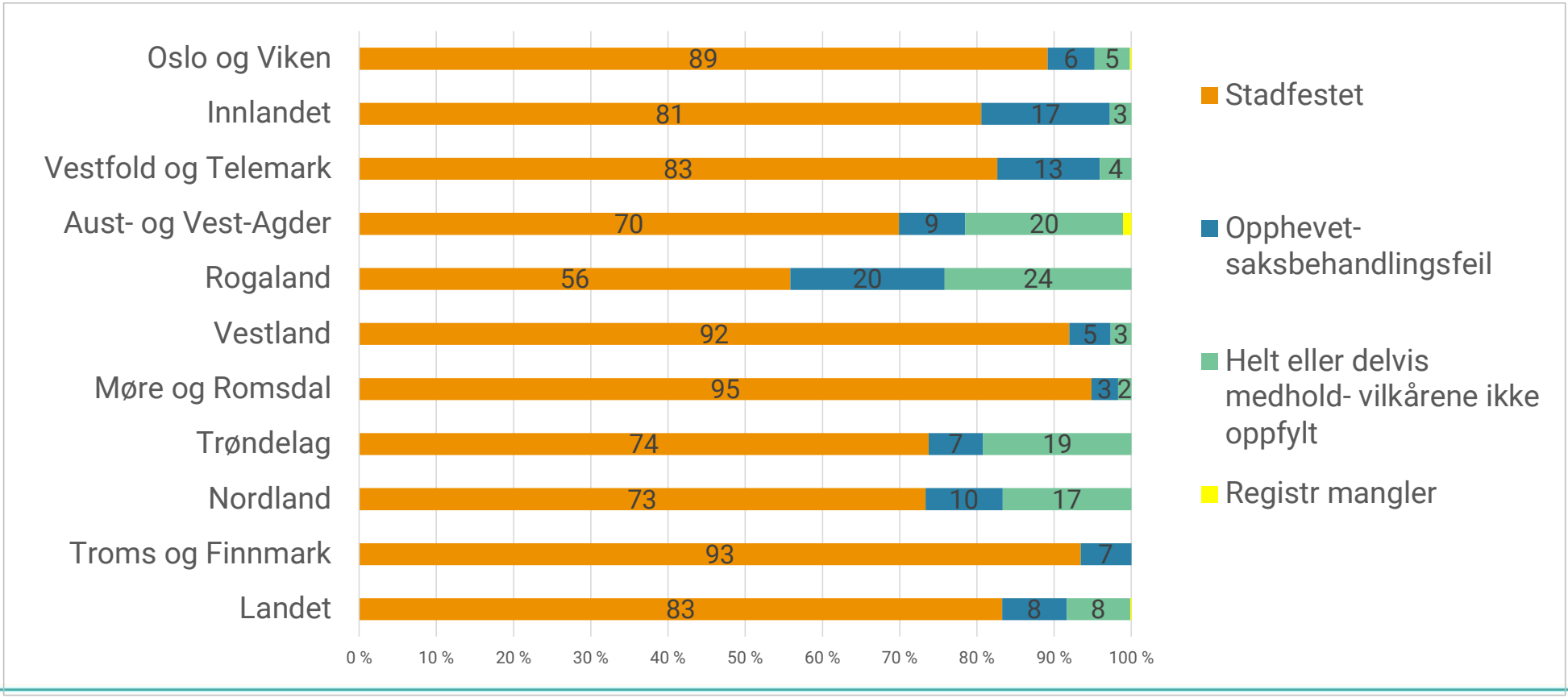
Utfall av klager til fylkesmannen på tvangsbehandling 2018, i prosent av alle klager